

Съобщение за медиите

Динамика на конвенционалната престъпност в България 2000 – 2010 г.

Периодът 2000 – 2010 г. се характеризира с особена динамичност и разнопосочност на тенденциите в равнището на престъпността. Между 2000 и 2008 г. икономическият растеж, емиграционните процеси, застаряващото население, увеличеният брой и времетраене на наказанията лишаване от свобода доведоха до продължителен спад на общото ниво на престъпността.

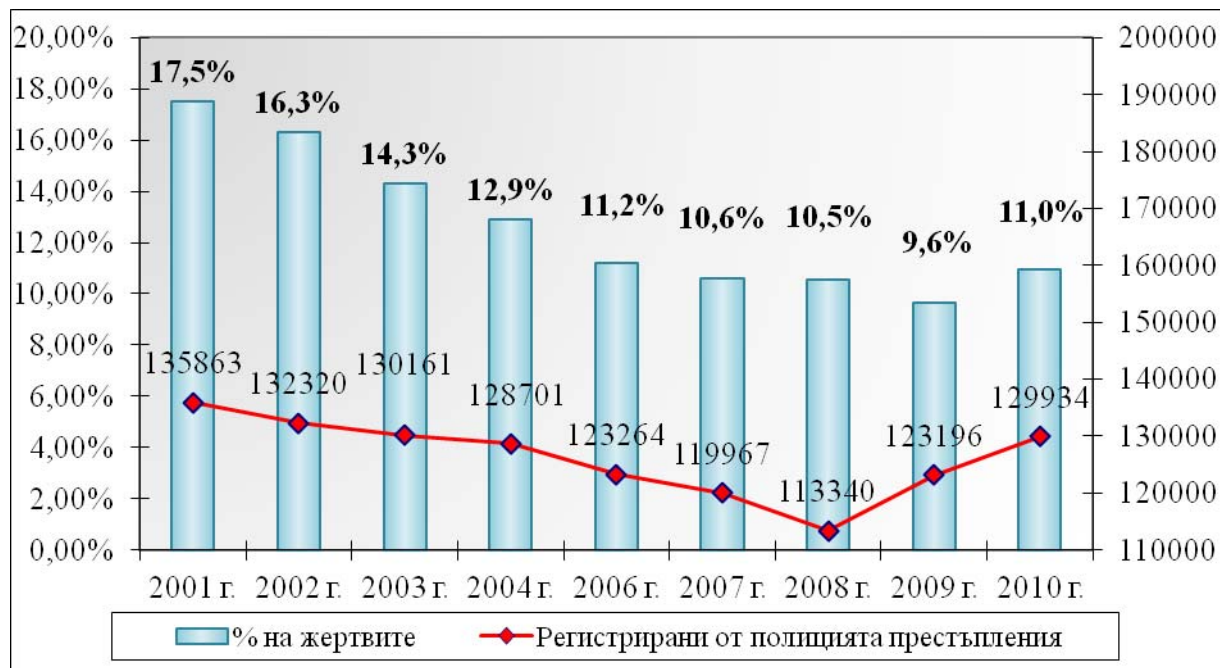
С навлизането на България в тежка икономическа криза след 2009 г. нивото на престъпността отбелязва продължаващо нарастване. Така през 2009 г., за първи път от 2001 г. насам се наблюдава **влошаване на криминогенната обстановка**. Както и в предишни кризисни периоди (1990-1992, 1996-97) се забелязва и съответно нарастване на нивото на престъпността: и двата източника на данни за престъпността, Националното изследване на престъпността (НИП) и МВР за периода 2001 – 2009 г. регистрират последователен спад на престъпленията с последващо повишаване след 2009 г.

Това което характеризира периода 2009 -- 2010 г. е:

- Продължаващ ефект на икономическата криза и нарастващи общи нива на престъпността;
- Запазване на нивата на престъпления, които гражданите намират за по-сериозни и които им нанасят големи щети (като кражби на коли или взломни кражби);
- Нарастване на дребните кражби или насилствените престъпления;

- Нарастване на 'скритата' престъпност, която не се докладва на полицията, за което има две основни причини: (1) спад на нивата на доверие към полицията, които бяха постигнати 2009 г. (но продължават да са над тези от 2008 г.); и (2) нарасналия брой маловажни престъпления, които не се докладват на полицията

Националното изследване на престъпността (НИП) и полицейска статистика

Източник: НИП; МВР.

Регионални специфики

Данните от НИП не позволяват анализ на ниво 'област', но предоставят данни по статистически региони:

- Районите с най-ниски нива на престъпност в България са Северозападният, следван от Южен централен;
- Полицията в някои райони регистрира значително по-нисък дял от престъпленията в сравнение с други. Най-сериозни са разликите между Югозападен и Северен централен район. Така например според данните от НИП в тези два региона приблизително един и същ дял от населението стават жертви

на престъпления (съответно за 2010 г. 12,47% и 13,10%). В същото време, обаче, полицейската статистика регистрира почти двойно по-малко престъпления на 100 000 души в Северен централен отколкото Югоизточния район: т.е. скритата престъпност, вкл. полицейските 'филтри' (т.е. различните методи, които полицията прилага за да отбегне регистрацията на престъпление, което е докладвано) в Северен централен район са далеч по-високи.

- **В някои региони има отчетливо разминаване в тенденциите очертани от НИП и от полицейската статистика.** В Северозападния регион данните от НИП показват реален спад на престъпността за периода 2006 – 2010 г., докато полицейската статистика отчита запазване на нивата. Това показва, че в този регион има нараснало доверие в полицията и намаляване на 'филтрите'. От друга страна, обаче в София картината е по-различна: за последната година НИП показва рязък скок в дела на гражданите, станали жертва на престъпление - от 13% през 2009 г. на 21% през 2010 г. Полицейската статистика за София обаче регистрира спад от 7,5 % на броя на регистрираните престъпления за 2010 спрямо стойностите от 2009 г. Тази разлика се обяснява както с нарастване на полицейските 'филтри' за регистриране на престъпления, така и нарастването на недокладваните от гражданите престъпления.

Регистрирана и недокладвана престъпност

От 2001 г. се бе очертала устойчива **тенденция на намаляване на разликата** между регистрираните от полицията престъпления и реалният брой престъпленията, на които гражданите стават жертва (т.е. общо съобщените и несъобщените на полицията). С началото на икономическата криза тази тенденция се промени и разликата отново нараства от около 370 000 през 2008 на 480 000 несъобщени престъпления през 2010 г. Част от тези разлики се дължат на т.нар. **полицейски филтри**, или тенденцията да не се регистрират някои престъпления, въпреки че са били докладвани от гражданите. По-значимата причина за разликата между полицейската статистика и данните от НИП са недокладваните престъпления, които са обхванати в НИП.

Дял на докладваните престъпления в България и ЕС (в %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005
	<u>България</u>						<u>ЕС</u>
Кражби на автомобили	96	85	90	93	91	100	92
Кражби от автомобили	40	51	50	56	50	37	65
Кражби от домовете	68	70	52	56	81	66	79
Грабежи	31	30	50	60	64	76	54
Кражба на лична вещи	30	35	26	32	41	48	51
Нападение/заплаха	29	100	53	83	100	67	36
Средно за 11 групи престъпления	43	46	43	45	55	47	58

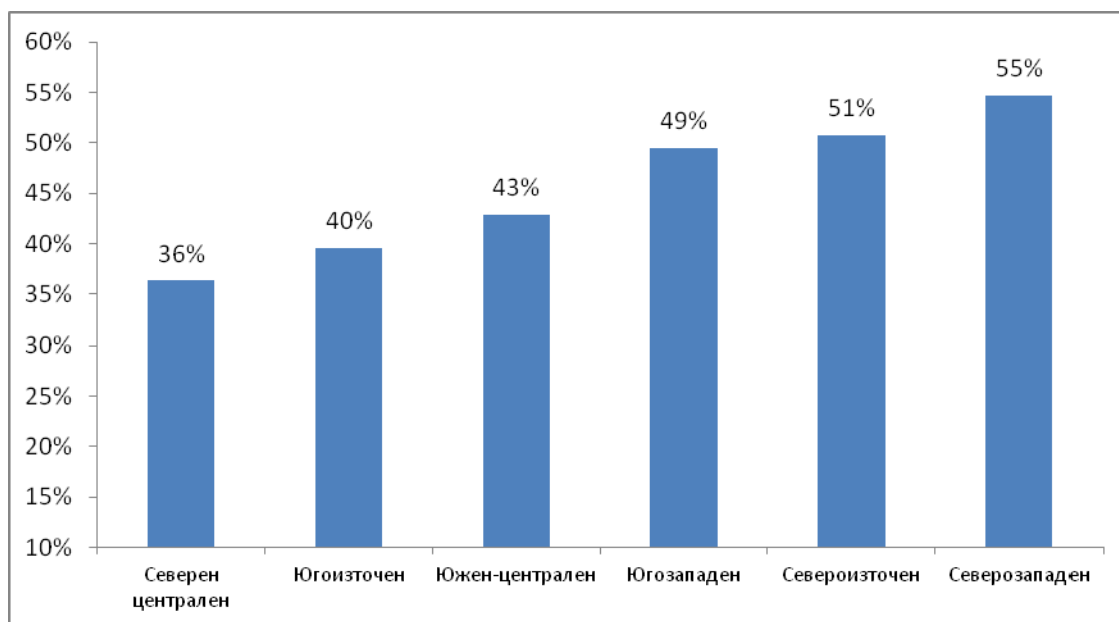
Източник: НИП, Европейско изследване на престъпността и сигурността (EUICS)

След забележим спад на недокладваната престъпност през 2009 г., което се дължи на нараснало доверие към полицията, през 2010 г. отново се наблюдава **връщане към средните нива за последните 5 години – 45-46 % от жертвите не съобщават на полицията, че срещу тях е извършено престъпление.** Това връщане към предходните нива на недокладвана престъпност не се дължи единствено на спадналото доверие към полицията, а също така и на нарастване на боя на незначителни като щета престъпления.

В България средните нива на недокладвана престъпност при определени категории престъпления (като кражби на коли или грабежи) са на нива, **сравними с тези в повечето страни от ЕС.** Средно за всички видове престъпления, обаче, в страната има по-високо ниво на недокладвана престъпност от това в ЕС. Могат да се отбележат и следните специфики:

- В София и в по-малките градове гражданите докладват най-голям брой от престъпленията;
- В селата и в областните центрове недокладваната престъпност е устойчиво по-голяма;
- Недокладваната престъпност е с най-високи нива в Северен централен и Югоизточен район на България.

Дял на докладваните престъпления (по региони; средно за 2006 – 2010 г.)

Източник: НИП

Причините

Факторите, които оказват влияние върху тенденциите на престъпността са разнородни. Икономическата криза, намаляващите доходи и растящата безработица оказват нееднозначно влияние върху общото нарастване на нивото на престъпността в периода 2009 – 2010 г. От друга страна, се наблюдава **спад при кражбите на автомобили** (което е свързано със свиване на пазара на коли на старо), докато **нарастват полеките форми на домови кражби или кражби на лични вещи, както и заплахи и нападения срещу личността**. Ефектът от кризата се омекотява от други тенденции като продължаващия спад на младото мъжко население (15-30 г.) в активна криминогенна възраст и емиграцията на част от криминалния контингент. В същото време намаляването на продължителността на наказанието “лишаване от свобода” (от средно 13.3 на 11 месеца) и броят на осъдените с ‘лишаване от свобода’ след 2007 г. вече не оказват положително влияние върху общото ниво на престъпността.

Тенденции при отделните категории престъпления

Кражбите на коли като цяло продължават да намаляват, включително и през периода след 2009 г. През периода 2009 – 2010 г. обаче, спадът се дължи предимно на свиващия се пазар на коли на старо (където се търгуват и крадени коли) продиктуван от икономическата криза. През периода след 2006 г. се забелязва постепенен спад при кражбите срещу откуп, като значителният внос на евтини коли втора ръка и широкото разпространение на застраховки “Каско” при по-скъпите коли постепенно обезсмислят този тип престъпления.

Въпреки продължаващия **спад на убийствата** и устойчивото им връщане към нива отпреди 1988 г. (2 на 100 хил. население) те продължават да бъдат **над средните за ЕС**. След няколко години на сравнително устойчиви нива, между 2009 и 2010 г се забелязва рязко увеличаване на заплахите и нападенията спрямо личността. Този ръст най-добре може да се обясни с икономическата криза, нарасналата безработица - фактори, които често генерират междуличностни конфликти (включително домашни). По-голямата част от тях не се докладват в полицията, чиято статистика дори регистрира спад.

За периода 2009 – 2010 г. НИП регистрира далеч по-значително нарастване на домовете кражби в сравнение с **регистрираните от МВР: при МВР е отбелязан ръст от 11 %**, **докато НИП отчита 61 % ръст на кражби от прилежащи помещения** (мазета, тавани, гаражи и други прилежащи помещения). Основната причина за разликата е чувствителният ръст на кражбите, които **не са докладвани** на полицията: **44% ръст при недокладваните кражби от дома и 49 % ръст при недокладваните кражби от прилежащи помещения**. Тази разлика се дължи както на равнището на доверие в полицията, така и на това, че щетите при кражби от подобни помещения **са в повечето случаи незначителни**.

Прогноза за следващите години

Демографските показатели за България показват намаляващо население между 15 и 30 години, поради което може да се прогнозира, че **ако няма ново влошаване на**

икономическата ситуация в страната конвенционалната престъпност отново ще започне да намалява – поради намаляването на броя на потенциалните извършители на престъпления (подобно на ситуацията през 2000 – 2008 год).

Националното изследване на престъпността (НИП) е инструмент, въведен от Центъра за изследване на демокрацията в обществената практика в България от 2001 г., който дава възможност за задълбочен анализ на тенденциите и размера на престъпността в България. Това е тип „виктимизационно изследване”, или изследване на жертвите на престъпността. Чрез този метод се получава надеждна информация както за **регистрираните от полицията**, така и за **недокладваните от жертвите престъпления**. Всяка година НИП събира информация чрез национално представително социологическо изследване сред 2500 граждани. Изследването използва методиката на Международното виктимизационно изследване на престъпността (ICVS), разработено от Междурегионалния научен център на ООН за изследване на престъпността и правосъдието (UNICRI). Към нея са добавени допълнителни модули, специфични за престъпността в България. Изследването обхваща най-масовите категории престъпления: кражби на и *от* автомобили, домови кражби, кражби на лични вещи и престъпления спрямо личността. През последните години бяха добавени и допълнителни теми като имотни, телефонни и измами с банкови карти.